

держави, узгоджуючи свої правові позиції при формулюванні міжнародних норм, спираються також і на стан національного законодавства у означеній сфері.

4. Сьогодні Україна взяла на себе цілу низку міжнародно-правових зобов'язань у сфері забезпечення екологічної безпеки, що опосередковуються у нормах міжнародних екологічних угод, ратифікованих Верховною Радою України. За своїм змістом діяльності, яку держави мають здійснювати на національному рівні для забезпечення їх виконання, на нашу думку, такі зобов'язання можна згрупувати наступним чином: міжнародно-правові зобов'язання щодо забезпечення суб'єктивного права громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище; зобов'язання щодо реалізації інституційно-правових гарантій забезпечення екологічної безпеки; зобов'язання щодо реалізації функціонально-процедурних гарантій забезпечення екологічної безпеки.

Спираючись на вищевикладене, серед напрямів подальшого вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку у контексті міжнародно-правових зобов'язань, на нашу думку, доцільно виокремити наступні: 1) вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку у контексті забезпечення суб'єктивного права громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище; 2) вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку в контексті інституційно-правових гарантій забезпечення екологічної безпеки; 3) вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку в контексті функціонально-процедурних гарантій забезпечення екологічної безпеки.

ПРЕДМЕТ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА

Яремак З.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри судочинства
Прикарпатського національного університету

Термін «природоресурсне законодавство» є загальноприйнятим у вітчизняній юридичній науці. Стосовно ж самостійності галузі природоресурсного права, то це питання і досі залишається дискусійним.

Традиційно самостійність галузі права визначається наявністю власного предмета та методу правового регулювання. Під предметом тієї чи іншої галузі права прийнято розуміти сукупність якісно однорідних відносин певної сфери суспільного життя, врегульованих правовими нормами¹. Більше того, предмет самостійної галузі права повинен бути не просто сукупністю суспільних відносин, а мати в основі «системоутворюючий фактор, який пов'язує в єдине ціле численні суспільні відносини, які виникають в процесі людської діяльності»². Для відносин, що складають предмет природоресурсного права, таким фактором є вилучення природного ресурсу з навколишнього середовища, що супроводжується порушенням багаторівневої взаємодії ресурсу та середовища³.

Проблемним у визначенні предмету природоресурсного права є те, що суспільні відносини щодо використання природних ресурсів розглядають як складову частину екологічних відносин⁴. Тому вважається, що природоресурсне право «тільки умовно можна розглядати як існуюче окремо від права охорони навколишнього природного середовища (екологічного права). Адже раціональне природокористування неможливе без екологоохоронних заходів, і навпаки»⁵.

Дійсно, з аналізу нормативно-правових актів видно, що більшість законодавчих актів, які регулюють відносини природокористування, містять

¹ Загальна теорія держави і права / за ред. Академіка АПрН України, д.ю.н., проф. В.В. Копейчикова. – К. : Юрінком, 1997. – С. 170 – 171.

² Калинин И.Б. Особенности системы природоресурсного права / Правовые проблемы укрепления российской государственности. Ч. 5 / Под ред. В. Ф. Воловича. Томск : Изд-во Томского ун-та, 2000. – С. 198.

³ Калинин И.Б. Природоресурсное право. Основные положения. – Томск, 2000. – С. 10.

⁴ Боголюбов С.А. Экологическое право. Учебник для вузов. – М. : Издательство НОРМА, 2001. – 448 с.

⁵ Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – 720 с.

норми не тільки природоресурсного права, але і норми, присвячені охороні відповідного природного ресурсу та довкілля в цілому. Так, ст. 2 Лісового кодексу України визначає лісові відносини як суспільні відносини, які стосуються володіння, користування та розпоряджання лісами і спрямовуються на забезпечення охорони, відтворення та стале використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства⁶. Закон України «Про тваринний світ» регулює відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, об'єкти якого перебувають у стані природної волі, у напіввільних умовах чи в неволі, на суші, у воді, ґрунті та повітрі, постійно чи тимчасово населяють територію України або належать до природних багатств її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони⁷. Закон України «Про рослинний світ» регламентує суспільні відносини у сфері охорони, використання та відтворення рослинного світу⁸ тощо.

Це свідчить про те, що будь-яке використання природного ресурсу не може йти врозріз з принципами охорони навколишнього природного середовища.

З іншого боку, суспільні відносини в галузі природокористування та відносини в галузі охорони навколишнього природного середовища за суттю та завданнями, які ними вирішуються, мають на меті різні види діяльності. Так, в основі діяльності в галузі охорони навколишнього природного середовища лежать суспільні відносини, спрямовані на збереження природних об'єктів та навколишнього середовища в цілому, в той час як використання природних ресурсів передбачає пошук, розвідку і вилучення їх корисних властивостей. Як зазначає російський науковець І.Б. Калінін, «цілі будь-якої діяльності, спрямованої на вилучення природних ресурсів, знаходяться в прямому і

⁶ Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 17 від 26.04.94.

⁷ Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – Ст. 97.

⁸ Про рослинний світ: Закон України від 14.02.1999р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22-23 від 11.06.99. – Ст. 198.

непримиренному протиріччі з цілями охорони природи»⁹.

Природоресурсові відносини мають свої особливості за правосуб'єктною, правооб'єктною та правозмістовною структурою¹⁰. Коло законодавчо закріплених природноресурсових відносин становлять відносини щодо набуття природних об'єктів у власність та надання їх у користування, в тому числі на засадах оренди, здійснення загального та спеціального природокористування, вилучення природних об'єктів з користування або обмеження чи заборона використання їх окремих ресурсів і т.д.

Беручи до уваги загальнотеоретичні аспекти поняття предмету правового регулювання, предмет природоресурсного права доцільно визначити як систему суспільних відносин, пов'язаних з раціональним та безпечним природокористуванням, що виникають в процесі пошуку, розвідки, оцінки і вилучення природних ресурсів з навколишнього середовища.

⁹ Калинин И.Б. Природоресурсное право. Основные положения. – Томск, 2000. – С. 28 – 29.

¹⁰ Природноресурсове право України : [Навч. посіб.] / [за ред. І. І. Каракаша]. – К. : Істина, 2005. – С 12.